

УДК 342.9.03:355.1

DOI 10.32755/sjcriminal.2026.01.223

Шестак Л. В.,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного
та конституційного права Навчально-наукового інституту
права, правоохоронної діяльності та психології,
Пенітенціарна академія України,
м. Чернігів, Україна
ORCID: 0009-0001-9381-5916

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ВІЙСЬКОВОСЛУЖБОВЦІВ ТА ПРИРІВНЯНИХ ДО НИХ ОСІБ

Визначення військових адміністративних правопорушень демонструє необхідність особливого підходу до правопорушень у військовій сфері. Проте застосування відповідних норм стикається з низкою проблем. Нині чітко не визначено коло осіб, які можуть виступати суб'єктами цих порушень. Зокрема, автор відстоює позицію про доцільність застосування положень глави 13-Б Кодексу України про адміністративні правопорушення до представників військової прокуратури, атестованого професорсько-викладацького складу військових закладів освіти та викладачів курсів базової військової підготовки.

Автор відзначає, що в багатьох складах цієї групи правопорушень нема чіткого опису об'єктивної сторони, що ускладнює процес правозастосування; багато термінів є оціночними і потребують уточнень. Актуальним є й питання застосування санкцій до військовослужбовців.

Ключові слова: військовослужбовець, військове адміністративне правопорушення, правове регулювання, адміністративне покарання, адміністративне правопорушення, адміністративна відповідальність, запобігання (профілактика) правопорушень.

Постановка проблеми. Питання адміністративної відповідальності військовослужбовців набули особливої актуальності під час повномасштабного вторгнення. Адже активні бойові дії, доступ до зброї, інформації, спеціальної техніки тощо посилили вплив військових на суспільні відносини в державі, їх статус і значущість. Як наслідок – виникла потреба на належному рівні забезпечити правове регулювання юридичної відповідальності таких суб'єктів, яка встановлювала б межі допустимої поведінки військових. Тому Кодекс України про адміністративні правопо-

рушення (КУпАП) було доповнено главою 13-Б «Військові адміністративні правопорушення», положеннями якої визначено особливості адміністративної відповідальності за вчинення діянь, що посягають на порядок, умови та особливості несення військової служби в мирний час та в умовах особливого періоду [1].

Доречно зазначити, що описані у главі 13-Б Кодексу складі адміністративних проступків спрямовані не лише на захист інтересів держави, а й є гарантією законності застосування адміністративної відповідальності, запобігання недбалості, безвідповідальності командирів. Разом з тим введення до КУпАП глави 13-Б не розв'язало повністю проблем, пов'язаних з адміністративною відповідальністю військовослужбовців. Як зазначає О. І. Остапенко, значна кількість норм цієї глави на практиці майже не діє [2]. Тому важливо визначити причини й умови, що стримують належне застосування її положень та не сприяють забезпеченню належного рівня правопорядку у Збройних Силах України та інших військових формуваннях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання адміністративної відповідальності військовослужбовців та осіб, прирівняних до них у правовому статусі, виступають предметом наукових пошуків вітчизняних фахівців у галузі адміністративного права. Зокрема, вони висвітлюються в доробках С. С. Вітвіцького, М. Ю. Веселова, П. С. Єпринцева, М. С. Моїсеєва, О. М. Нестеренка, О. І. Остапенка, П. М. Фівкіна та інших учених.

Формулювання мети. На основі аналізу положень глави 13-Б КУпАП визначити недоліки правового регулювання адміністративної відповідальності військовослужбовців та прирівняних до них осіб, а також визначити шляхи їх подолання.

Виклад основного матеріалу. Адміністративна відповідальність військовослужбовців не є абсолютною новелою вітчизняного адміністративного законодавства. Задовго до доповнення КУпАП главою 13-Б питання відповідальності військовослужбовців та осіб, на яких поширюється чинність дисциплінарних статутів за вчинення адміністративних правопорушень, врегульовувалися ст. 15 КУпАП. Проте положення цієї статті спрямовані на визначення умов відповідальності спеціальних суб'єктів за вчинення протиправних діянь, описаних в

Особливій частині КУпАП. Власне норми, які визначають відповідальність за діяння, вчинені військовослужбовцями або прирівняними до них особами, під час виконання військового обов'язку зазначені саме у главі 13-Б КУпАП. Та попри наявність спеціальних норм, що визначають умови й особливості адміністративної відповідальності саме за військові адміністративні правопорушення, вони не позбавлені низки недоліків, що ускладнюють ефективність їх застосування.

Адміністративна відповідальність військовослужбовців як вид юридичної відповідальності є невід'ємним елементом їх правового статусу, який охоплює також інші складові, зокрема права й обов'язки військовослужбовців, правові та соціальні гарантії їх прав і свобод з боку держави тощо [3, с. 234].

Чинним КУпАП визначено 11 складів військових адміністративних правопорушень. Проте їх юридична та соціальна значущість є різною. Об'єктивне, справедливе, на законних підставах застосування норм, що передбачають відповідальність за вчинення військових адміністративних правопорушень, повинно бути забезпечене належним науковим рівнем їх тлумачення [4, с. 31]. Тому визначення недоліків правового регулювання адміністративної відповідальності військовослужбовців є основою для законодавчих змін.

Серед проблем, які, на наш погляд, ускладнюють процес притягнення до адміністративної відповідальності військовослужбовців та прирівняних до них осіб, доцільно виділити декілька. Зокрема, відсутність єдиного бачення, які категорії осіб належать до військовослужбовців або ж прирівнюються до них у своєму правовому статусі, адже жоден нормативний акт не розв'язує це питання.

Згідно з положеннями ст. 2 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу» розрізняють такі види військової служби: базова військова служба; військова служба за призовом під час мобілізації, на особливий період; військова служба за контрактом осіб рядового, сержантського і старшинського складу; військова служба (навчання) курсантів вищих військових навчальних закладів та закладів вищої освіти, які мають у своєму складі військові інститути, факультети військової підготовки,

кафедри військової підготовки, відділення військової підготовки, а також закладів фахової передвищої військової освіти; військова служба за контрактом осіб офіцерського складу; військова служба за призовом осіб офіцерського складу; військова служба за призовом осіб із числа резервістів в особливий період [5]. Очевидно, що особи, які проходять один із вказаних видів служби, є військовослужбовцями. Крім того, названий Закон України у п. 9 ст. 1 зазначає, що до категорії військовослужбовців прирівнюються іноземці та особи без громадянства, які відповідно до закону проходять військову службу у Збройних Силах України, Державній спеціальній службі транспорту та Національній гвардії України, але при цьому не прирівнює у правовому статусі з військовослужбовцями осіб, які забезпечують захист України у складі добровольчих формувань. Така правова невизначеність ускладнює правову кваліфікацію діянь, вчинених добровольцями. У зв'язку з цим вважаємо за доцільне доповнити главу 13-Б КУпАП передмовою, у якій визначити перелік осіб, які можуть виступати суб'єктами правопорушень, визначених названою главою, а також вказати, чи поширюються положення названої глави КУпАП на осіб, звільнених з військової служби, адже військові звання за ними зберігаються довічно, крім випадків, коли особа позбавляється відповідного звання в судовому порядку.

Важливо також визначити, з якого часу особа отримує статус військовослужбовця. Остапенко О. І. вказує, що початком проходження військової служби вважається: 1) для призовників та офіцерів, призваних із запасу, – день, з якого вони прибули до військового комісаріату для відправлення у військову частину; 2) для військовозобов'язаних і жінок, які вступають на військову службу, – день зарахування до списків особового складу військової частини; 3) для осіб, які вступали до військового навчального закладу, – день призначення на посаду курсанта (слухача). Закінчення проходження військової служби оформляється наказом по військовій частині з виключенням військовослужбовця зі списків особового складу [2, с. 86]. Відповідно, вчинення особою адміністративного правопорушення, передбаченого главою 13-Б КУпАП, але поза рамками відповідних строків, не є підставою для притягнення її до відповідальності саме за вій-

ськове адміністративне правопорушення. У таких випадках діяння порушника мають кваліфікуватися за іншими нормами КУпАП. Наприклад, якщо мав місце факт розпивання алкоголю на території військової частини суб'єктом, строк служби якого закінчився, то він має притягуватися до адміністративної відповідальності за розпивання спиртних напоїв у громадському місці, тобто за положеннями ст. 178 КУпАП, а не ст. 172-20 Кодексу, але якщо розпивання було за участі військовослужбовця, матиме місце обтяжувальна обставина – вчинення правопорушення групою осіб [6].

Нерозв'язаним також залишається питання про те, чи можуть бути притягнені до адміністративної відповідальності за положеннями глави 13-Б КУпАП особи, які не є військовослужбовцями чи резервістами, але у своєму правовому статусі прирівнюються до них: представники військової прокуратури, атестований професорсько-викладацький склад військових закладів освіти, атестовані викладачі курсів базової військової підготовки тощо. На наш погляд, у тих випадках, коли виконання трудових (посадових) обов'язків передбачає доступ до військових частин та інших об'єктів оборони, до військової техніки тощо, відповідні особи мають визнаватися суб'єктами правопорушень, описаних у главі 13-Б КУпАП.

Ще однією проблемою кваліфікації військових адміністративних правопорушень є диференціація відповідальності залежно від статусу військовослужбовця (резервіст, командир, військова посадова особа тощо), який визначається поза межами КУпАП, у тому числі у підзаконних нормативних документах. Так, наприклад, низка норм глави 13-Б КУпАП передбачають адміністративну відповідальність військових службових осіб (ст. ст. 172-13 «Зловживання військовою службовою особою владою або службовим становищем», 172-14 «Перевищення військовою службовою особою влади чи службових повноважень»), проте чітке визначення поняття військової службової особи нині відсутнє. Примітка до ст. 172-13 КУпАП вказує, що військовими службовими особами є військові начальники, а також інші військовослужбовці, які обіймають постійно чи тимчасово посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки

за спеціальним дорученням повноважного командування [1]. Проте перелік посад, військових звань та інших характеристик таких осіб примітка не містить; крім того, складно кваліфікувати й перевищення службових повноважень, якщо особа виконує відповідні обов'язки тимчасово на підставі усного наказу військового командування, що є усталеною практикою в особливий період. Оскільки юридичний зміст приміток до статей залишається невизначеним [7, с. 76], то невирішеним є й питання про те, чи поширюється зміст примітки до ст. 172-13 КУпАП на інші норми глави 13-Б Кодексу. Ба більше, Нагребельний В. П. стверджує, що у процесі виконання обов'язків по військовій службі військовослужбовець постійно чи тимчасово здійснює функції представника влади або обіймає посаду, пов'язану з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських обов'язків, або виконує такі обов'язки за спеціальними повноваженнями [8, с. 845]. Тому вважаємо за доцільне визначити перелік військових службових осіб більш чітко та вказати, що норми примітки до ст. 172-13 КУпАП поширюються на правовідносини щодо притягнення до адміністративної відповідальності військових службових осіб за іншими нормами глави 13-Б цього Кодексу.

Варто зазначити, що КУпАП розмежовує відповідальність резервістів, тобто осіб, які юридично не є військовослужбовцями, але на період проходження військових зборів на них поширюється відповідне законодавство. Так, ст. 172-11 КУпАП передбачає застосування більш суворих санкцій до резервістів під час проходження зборів [1], ніж до військовослужбовців строкової служби за самовільне залишення військової частини або місця служби.

До проблем адміністративної відповідальності за військові адміністративні правопорушення варто віднести велику кількість бланкетних норм, визначення змісту яких є необхідним для кваліфікації конкретного діяння. Неможливо встановити факт недбалого ставлення до військової служби (ст. 172-15 КУпАП), якщо попередньо не буде вивчена маса нормативних документів, якими визначаються обов'язки відповідної особи. На цю обставину звертають увагу автори науково-практичного коментаря

військових адміністративних правопорушень, які вказують, що «недбале ставлення до служби передбачає невиконання або неналежне виконання військовою службовою особою своїх службових обов'язків, передбачених законами, військовими статутами, положеннями, наказами командування, через недбале чи несумлінне ставлення до них» [9, с. 84]. Тому для уникнення зловживань, неоднакової судової практики тощо важливо визначити форми прояву такого недбалого ставлення безпосередньо в положеннях ст. 172-15 КУпАП.

Важливо зауважити, що на адміністративно-правову кваліфікацію військових адміністративних правопорушень впливають різні фактори. Так, самовільне залишення військової частини або місця служби (ст. 172-11 КУпАП) буде більш тяжким і передбачатиме суворіші санкції, якщо строки відсутності в межах такої частини будуть більшими; а розпивання алкогольних, слабоалкогольних напоїв або вживання наркотичних засобів, психотропних речовин чи їх аналогів (ст. 172-20 КУпАП) завдає більше шкоди, якщо в цьому беруть участь представники керівного складу військового формування [1].

Нині існує низка проблем під час притягнення до адміністративної відповідальності за окремі військові адміністративні правопорушення внаслідок неналежної правової визначеності прояву об'єктивної сторони. Застосувати відповідальність за відмову від виконання законних вимог командира (начальника) – ст. 172-10 КУпАП – доволі складно. Адже ця норма є практично безособовою. У ній не сказано, яку категорію осіб можна притягти до відповідальності, оскільки не зазначено, хто не виконує вимоги командира (військовослужбовець, резервіст під час проходження зборів, представник добровільного територіального об'єднання тощо). Не вказано також, чи має місце невиконання вимог умисне чи необережне, чи командир безпосередній чи ні; якщо відповідне діяння було вчинене в умовах особливого періоду, то чи охоплює такий період і воєнний стан. Власне, для притягнення до відповідальності будь-якої військовозобов'язаної особи необхідно довести, що вимоги командира (начальника) були законними. Така юридична невизначеність фактично унеможливорює притягнення до адміністративної від-

повідальності за вказаною нормою, а в тих випадках, коли норма ст. 172-10КУпАП усе-таки застосовується, вона практично завжди може бути оскаржена.

Вважаємо, що наявність оціночних понять, формулювань з довільним тлумаченням тощо негативно позначається на дотриманні прав і свобод військових, а також не сприяє виробленню єдиної судової практики. Значна кількість положень глави 13-Б КУпАП передбачає таку кваліфікуючу ознаку, як вчинення протиправного діяння в особливий період. Проте в одних випадках такий період охоплює час дії воєнного стану (ст. 172-12 КУпАП «Необережне знищення або пошкодження військового майна»), тоді як інші статті передбачають посилення відповідальності за вчинення протиправного діяння в особливий період, але крім воєнного стану (ст. 172-11 КУпАП «Самовільне залишення військової частини або місця служби»). У тих нормах, де немає вказівки на воєнний стан, узагалі не зрозуміло, як мають бути кваліфіковані діяння.

Доречно виділити ще одну проблему. Відповідно до положень ст. 221 КУпАП справи про військові адміністративні правопорушення розглядаються місцевими судами за місцем вчинення адміністративних проступків (ст. 276 КУпАП) [1]. Проте така позиція законодавця була би більш виправданою в мирний час. Але в період ведення активних бойових дій забезпечити формування справ про такі правопорушення, їх передачу до суду та забезпечити конвоювання військовослужбовців на судовий розгляд навряд чи завжди можливо й доцільно. Відповідно, щоб не брати на себе «бюрократичного тягаря», командири військових частин не складають протоколів про адміністративні правопорушення, що породжує у фактичних порушників ілюзію безкарності та не сприяє забезпеченню дисципліни й правопорядку всередині військових формувань. Тому вважаємо за доцільне підтримати тих дослідників, які відстоюють позицію про доцільність розгляду відповідних категорій справ у військових підрозділах, частинах за місцем проходження військової служби військовослужбовцем [2, с. 89].

Важливою є проблема визначення переліку санкцій, що можуть бути застосовані до військовослужбовців та прирівняних

до них осіб. Нині це можуть бути лише штрафи та арешт з утриманням на гауптвахті, інших санкцій глава 13-Б КУпАП не містить. Що стосується поміщення на гауптвахту, то, на наш погляд, в умовах активних бойових дій застосування цієї санкції є недоцільним, адже вона передбачає вилучення військовослужбовця з розпорядження командира військової частини на строк до 15 діб, що має наслідком неможливість призначення бойового чергування, несення служби в добовому наряді чи виконання інших заходів, пов'язаних із забезпеченням боєготовності військової частини. Альтернативою такого покарання є тільки штраф. Згідно з положеннями ч. 1 ст. 15 Кодексу до відповідної категорії порушників не можуть бути застосовані такі адміністративні покарання як громадські роботи, виправні роботи та адміністративний арешт [1]. Якщо недоцільність застосування адміністративного арешту є очевидною, адже до військовослужбовців та прирівняних до них осіб застосовується власне «військове» покарання – арешт з утриманням на гауптвахті, то недоцільність застосування виправних робіт викликає щонайменше подив. Адже жодне адміністративне покарання не передбачає приниження честі й гідності особи. Виправні роботи не передбачають використання трудових спроможностей військовослужбовця поза межами виконання обов'язків по військовій службі. Їх сутність полягає у відрахуванні за рішенням суду до двадцяти відсотків заробітку в дохід держави протягом строку, що не перевищує двох місяців (ст. 31 КУпАП). Що ж до громадських робіт, то це теж покарання, яке призначається лише судом. Але неможливість його застосування можна пояснити змістом цього стягнення. Воно передбачає виконання особою, яка вчинила адміністративне правопорушення, у вільний від роботи час безоплатних суспільно-корисних робіт, вид яких визначають органи місцевого самоврядування (ч. 1 ст. 30-1 КУпАП). Оскільки військовослужбовці та прирівняні до них особи, як правило, мають ненормований робочий час [10], то залучати їх до виконання доволі складно, адже вони можуть перебувати на бойовому чергуванні, у бойовому розпорядженні тощо. Не зрозуміло також, чому військові адміністративні правопорушення не передбачають можливості застосування попередження, опла-

тного вилучення чи конфіскації предметів вчинення правопорушень (якщо військовий адміністративний проступок було вчинено за допомогою певних предметів чи засобів) тощо. На наш погляд, усі адміністративні стягнення мають у собі значний превентивний потенціал і дозволяють забезпечити не тільки каральну складову, а й спрямовані на запобігання нових протиправних проявів. Тому доречно санкції глави 13-Б КУпАП доповнити відповідними санкціями.

Висновки. Введення до положень КУпАП нової глави 13-Б «Військові адміністративні правопорушення» є ознакою своєчасної реакції законодавця на потребу запобігання та припинення відповідних протиправних проявів серед військовозобов'язаних осіб. Проте нині положення названої глави не позбавлені певних недоліків, наявність яких ускладнює адміністративно-правову кваліфікацію проступків та застосування ефективних покарань. До них, зокрема, можна віднести невизначеність кола суб'єктів військових адміністративних правопорушень, відсутність чіткого опису об'єктивних проявів протиправних діянь, наявність значної кількості оціночних положень, невизначеність поняття «особливий період» тощо. Розв'язання зазначених проблем передбачає внесення доповнень до глави 13-Б Кодексу, які визначали б коло осіб, які можуть бути притягнені до відповідальності за військові адміністративні проступки, визначення поняття «військова службова особа», а також розширення переліку санкцій, що можуть бути застосовані до військовослужбовців та прирівняних до них осіб за вчинення діянь, передбачених вказаною главою.

Список використаних джерел

1. Кодекс про адміністративні правопорушення : Закон України від 07.12.1984 № 8073-Х. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#Text> (дата звернення: 17.01.2026).
2. Остапенко О. І. Про терміни та їх вплив на розуміння військових адміністративних правопорушень. *Вісник Національного університету «Львівська політехніка»*. Серія: Юридичні науки. 2015. № 824. С. 84–91.
3. Моїсєєв М. С. Правові засади адміністративної відповідальності військовослужбовців в Україні. *Право і суспільство*. 2024. № 3. С. 232–237.
4. Новітнє вчення про тлумачення правових актів : навч. посіб. з курсу тлумачення правових актів для суддів, що проходять підвищення

кваліфікації, і кандидатів на посаду суддів, що проходять спеціальну підготовку / В. Г. Ротань, І. Л. Самсін, А. Г. Ярема та ін. ; відп. ред., кер. авт. кол. В. Г. Ротань. Харків : Право, 2013. 752 с.

5. Про військовий обов'язок і військову службу : Закон України від 22.03.1992 № 2232-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 27. Ст. 385.

6. Шестак Л. В., Веремієнко С. В. Обставини, що обтяжують адміністративну відповідальність. *Порівняльно-аналітичне право*. 2019. № 5. С. 318–321.

7. Пузирний В. Ф., Шестак Л. В. Окремі проблеми адміністративно-правової кваліфікації правопорушень, пов'язаних з корупцією. *Науковий вісник Сіверщини. Серія: Право*. 2024. № 3 (23). С. 74–86.

8. Великий енциклопедичний юридичний словник / за ред. Ю. С. Шемшученка. 2-ге вид., переробл. і доповн. Київ : Юридична думка, 2012. 1020 с.

9. Військові адміністративні правопорушення : науково-практичний коментар / С. С. Вітвіцький, М. Ю. Веселов, О. М. Нестеренко, П. С. Єпринцев. Харків : Право, 2024. 182 с.

10. Про соціальний і правовий захист військовослужбовців та членів їх сімей : Закон України від 20.12.1991 № 2011-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 15. Ст. 190.

Shestak L.,
PhD in Law, Associate Professor,
Associate Professor of the Department
of Administrative and Constitutional Law,
Educational and Scientific Institute of Law,
Law Enforcement and Psychology,
Penitentiary Academy of Ukraine,
Chernihiv, Ukraine
ORCID: 0009-0001-9381-5916

PROBLEMS OF LEGAL REGULATION OF ADMINISTRATIVE RESPONSIBILITY OF MILITARY PERSONNEL AND EQUIVALENT INDIVIDUALS

The administrative responsibility of military personnel is an important component of domestic administrative legislation. As practice has shown, the application of only disciplinary measures to this category of offenders does not have the desired preventive-punitive effect on military personnel and equivalent individuals. The definition of military administrative offenses in a separate Chapter 13-B of the Code of Ukraine on Administrative Offenses demonstrates the need for a specialized approach to offenses in the military sphere. However, despite the existence of special norms, their effectiveness is significantly reduced due to a number of shortcomings in legal regulation. In particular, the circle of individuals who can be subjects of this group of offenses is not clearly defined, and there is no precise description of the constituents of military administrative offenses. A significant part of the terms used in describing the objective side of the offenses is evaluative and requires clarification, such as "significant damage", "military officer", "violation of rules", etc. Additionally, clarification is needed regarding the relationship between the concepts of "special period" and "martial law", as in some offenses, they are used as synonyms, while in others, they are contradictory concepts.

Particular attention should be paid to the differentiation of responsibility depending on the status of the individual in the military hierarchy. The issue of applying sanctions to military personnel remains relevant. Currently, there is a limited list of penalties, which significantly reduces the possibilities for punishment for committed offenses.

Resolving these issues requires amendments to Chapter 13-B of the Code, which would define the circle of individuals who can be held accountable for military administrative offenses, clarify the definition of "military officer," and expand the list of sanctions that can be applied to military personnel and equivalent individuals for actions stipulated in this chapter.

Key words: *military personnel, military administrative offense, legal regulation, administrative punishment, prevention of offenses, administrative offense, administrative responsibility, prevention (prophylaxis) of offenses.*

References

1. Ukraine (1984), *Code of Ukraine on Administrative Offences* : Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.
2. Ostapenko, O. I. (2015), "About the terms and their impact on understanding military administrative offenses", *Bulletin of Lviv Polytechnic National University. Series: Legal Sciences*, No. 824, pp. 84–91.
3. Moiseiev, M. S. (2024), "Legal foundations of administrative liability of servicemen in Ukraine", *Law and Society*, No. 3, pp. 232–237.
4. Rotan, V. G., Samsin, I. L. and Yarema, A. H. et al. (2013), *The newest doctrine on interpretation of legal acts* : a coursebook for judges and judicial candidates, Pravo, Kharkiv.
5. Ukraine (1992), *On Military Duty and Military Service* : Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.
6. Shestak, L. V. and Veremiienko, S. V. (2019), "The circumstances aggravating administrative liability", *Comparative Analytical Law*, No. 5, pp. 318–321.
7. Puzyrnyi, V. F. and Shestak, L. V. (2024), "Some problems of administrative and legal qualification of offences related to corruption", *Scientific Herald of Sivershchyna. Series: Law*, No. 3 (23), pp. 74–86.
8. Shemshuchenko, Yu. S. (ed.) (2012), *The Great Encyclopedic Legal Dictionary*, 2nd edn., Yurydychna dumka, Kyiv.
9. Vitvitskyi, S. S., Veselov, M. Yu., Nesterenko, O. M. and Yepryntsev, P. S. (2024), *Military administrative offences : scientific and practical commentary*, Pravo, Kharkiv.
10. Ukraine (1992), *On Social and Legal Protection of Servicemen and Their Family Members* : Law of Ukraine, Verkhovna Rada of Ukraine, Kyiv.

Дата першого надходження статті до видання: 27.01.2026.

Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.01.2026.

Дата публікації (оприлюднення): 21.04.2026.